

BİR İSİM ÇOK BİTKİ - MAYASIL OTU

Ece Sevgi¹, Çağla Kızıllarslan¹

¹ Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Farmasötik Botanik
Anabilim Dalı, İstanbul, İletişim: ecesevgi1@yahoo.com

Özet

İnsanlar yaşadıkları bölgelerde var olan bitkileri yıllar boyunca deneme yanılma yöntemi ile kullanmış ve günümüze kadar bu bilgileri sözlü kültür olarak taşımıştır. Yapılan birçok araştırma ile bu sözlü kültür yazılı kültüre dönüştürülmektedir. Mayasıl adı halk arasında iki hastalık için kullanılmaktadır. Birincisi “eczama”, ikincisi “hemoroit, basur” hastalığıdır. Halkımızın mayasıl tedavisi için kullandığını belirttiği ve mayasıl otu yöresel adıyla bilinen bitkinin eczama mı yoksa basur için mi kullanıldığını anlamak oldukça zordur. Bunun sebebi, halkımızın hemoroit gibi bazı hastalıkları anlatırken utanması, hastalık adını tam olarak söyleyememesidir. Bu sebeple “mayasıl” adı halkın derdini anlatmak için kurtarıcısı olmuştur. Bu çalışmada, Türkiye’de mayasıl otu olarak bilinen bitkilerin *Achillea* L., *Aetheorhiza* Cass., *Ajuga* L., *Aristolochia* L., *Artemisia* L., *Cardamine* L., *Ceterach* DC., *Chelidonium* L., *Cichorium* L., *Cnicus* L., *Crepis* L., *Digitalis* L., *Ferulago* W.Koch, *Foeniculum* Miller, *Hypericum* L., *Marrubium* L., *Opopanax* W.Koch, *Plumbago* L., *Telephium* L., *Teucrium* L. ve *Ziziphora* L. cinslerine ait olduğu belirlenmiştir. Bu 21 cinste bulunan 32 türe ait 39 taksonun adlandırıldığı bölgeler, diğer yöresel isimleri, hangi hastalık için kullanıldıkları ve yer aldığı kaynaklar liste halinde sunulmuştur. Halkımızın en fazla *Ajuga* (Lamiaceae), *Hypericum* (Hypericaceae) ve *Teucrium* (Lamiaceae) cinslerine ait türleri mayasıl otu olarak adlandırdığı belirlenmiştir. Mayasıl otu olarak bilinen türlerin daha çok hemoroit tedavisi için kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basur, eczama, hemoroit, bitkiler, mayasıl otu, Türkiye

LOTS OF PLANTS UNDER ONE NAME: MAYASIL OTU

Abstract

People have been used plants over the years by trial and error and moved these knowledge to present as oral culture. This oral culture is transformed to written culture by many studies. The name “mayasıl” has been used for two illnesses. First one is “eczema” and the second one is “haemorrhoids”. The usage of the plant “mayasıl otu” which is stated by our people using for the treatment of “mayasıl” is very difficult to understand, for “eczema” or for “haemorrhoids”. This is because of our people are ashamed of telling some diseases such as hemorrhoids, and can’t tell the diseases’ name exactly. For this reason, “mayasıl” has been the savior name to describe the complaint of the people. In this study, we determined that the plants known as “mayasıl otu” belong to *Achillea* L., *Aetheorhiza* Cass., *Ajuga* L., *Aristolochia* L., *Artemisia* L., *Cardamine* L., *Ceterach* DC., *Chelidonium* L., *Cichorium* L., *Cnicus* L., *Crepis* L., *Digitalis* L., *Ferulago* W.Koch, *Foeniculum* Miller, *Hypericum* L., *Marrubium* L., *Opopanax* W.Koch, *Plumbago* L., *Telephium* L., *Teucrium* L. and *Ziziphora* L. genus. Regions, other local names and usage for diseases of 39 taxa belonging to 32 species of these 21 genus are given in a list with their sources. Our people named species mostly belonging to *Ajuga* (Lamiaceae), *Hypericum* (Hypericaceae) and *Teucrium* (Lamiaceae) genus as “mayasıl otu”. In conclusion, the species named as “mayasıl otu” are used mostly for haemorrhoids treatment.

Keywords: Eczema, haemorrhoids, plants, “mayasıl otu”, Turkey

1. Giriş

Halkın hastalıklarının tedavisinde bitkileri kullanması çok eski tarihlere uzanan bir kültüre dayanmaktadır. İnsanlar yaşadıkları bölgelerde var olan bitkileri yıllar boyunca deneme yanılma yöntemi ile kullanmış ve günümüze kadar bu bilgileri sözlü kültür olarak taşımıştır. Yapılan birçok araştırma ile bu sözlü kültür yazılı kültüre dönüştürülmektedir. Ayrıca çok eski dönemlerde yaşamış hekimlerin bitkilerden yararlanma şekilleri ve bu bitkilere verilen isimler de temel eserlerde yer almaktadır. Türkçe’de bitki adları ile ilgili önemli kaynaklardan biri de Divan-ı Lügati’t Türk’tür (Şahin, 2007:571; Gümüşatam, 2010:1046). Bu eserde 120’den fazla bitki adı bulunmaktadır ve bunlardan 32’sinin Türkiye’de bugün de geçerli olduğu, hatta bazılarının yöresel olarak yurdumuzda hala kullanıldığı bilinmektedir (Baytop, 1991:26).

Bitkilerin insan yaşamındaki vazgeçilmezliği her dilde bitkilerin adlandırılmalarını zengin bir alan haline getirmiştir (Önler, 2004:273). Bitkilere verilen adlar, halk arasında kullanılan, yöresel dil ile yakından ilgilidir (Baytop, 1997:8). Halen Türkiye’de kullanılan bitki isimlerinin kökenleri 4 grupta toplanabilir. Bunların büyük bir çoğunluğu Türkçe kökenliken, bir kısmı Farsça, Arapça ve Avrupa kökenli isimlerdir (Baytop, 1999:69-72).

Yöre halkı bir bitkiye isim verirken genellikle onda gördüğü özelliği dile getirir. Yöresel adlarda bu özellik, bitkinin dış görünüşü, kullanılışı, etkisi, fayda veya zararı, yaşadığı ortamı, taşıdığı madde vs. ile ilgili olabilir (Baytop, 1991:26). Yıldırım (2004:183) yerel bitki adlarının derlenmesi etnobotanik çalışmaların önemli bir parçası olduğunu, çünkü bitkilerin hangi topluluklarca ve ne biçimde kullanıldıklarının ipucunu verdiğini belirterek, bitkiler için yöresel adlandırmanın ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Halk arasında kolay tanınan, belirli bir tanıtıcı özelliği bulunan, yerleşim alanları çevresinde yetişen bitkiler daha çok bilinmekte ve bu bitkilerle ilgili bilgiler toplum içinde birbirlerine daha kolay aktarılabilir. Örneğin ısırgan olarak bilinen *Urtica* sp. ve acıkavun, acıdüvelek olarak bilinen *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich. bitkileri gerek belirgin özellikleri olması gerekse çok geniş alanlara yayılmış bulunmaları nedeniyle yurdumuzda en çok tanınan bitkiler arasındadır. Bir bitkinin yöresel adı olmayabilir, birden çok yöresel adı olabilir veya çok farklı bitkilere aynı isim verilmiş olabilir ve bu nedenle bitkinin belirlenmesinde çeşitli zorluklar ve karışıklıklarla karşılaşılabilir (Tuzlacı, 2006:1-5).

Önler (2004: 273) “Herhangi bir bitkinin Anadolu’nun farklı yörelerinde farklı adlarla adlandırılması olgusu ise, Türkçe’de özellikle yerel ağzılarda, bitki türlerinin sayısından kat kat fazla bitki adının bulunması sonucunu doğurmuştur. Bu adlandırmalardaki çeşitli benzetme ve bağdaştırmalar ilgi çekicidir.” diyerek adlandırmalardaki çeşitliliğe dikkati çekmektedir.

Tedavi amaçlı kullanılan bir bitkinin hangi tür olduğunun, yöresel adlarından yararlanılarak bulunması birçok sıkıntıya yol açmaktadır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi bir bitkiye verilen yöresel isim farklı bölgelerde farklı türler için kullanılabilir veya aynı bitkiye birden çok isim verilebilmektedir. Bu sıkıntıları ortadan kaldırmak için yapılan çalışmalarda; bitkilerin kullanım amaçları, kullanılan kısımları, kullanış şekilleri, yöresel adları gibi bilgiler kaynak kişilerden derlendikten sonra, kaynak kişi ile birlikte araziden bitki örneğinin toplanıp bilimsel adlandırma kurallarına göre tespit edilmesi yani Latince adının saptanması gerekmektedir. Bu şekilde bitkilere verilen yöresel isimlerin, aslında hangi türe ait olduğu doğru bir şekilde belirlenebilir. Böylece yöresel isimden yola çıkarak bitkilerden yararlanma sırasında kaynaklanabilecek hatalar da önlenmektedir. Yapılan sistematik ve etnobotanik çalışmalarda farklı bölgelerde, farklı bitkilere aynı yöresel ismin verilmesine en iyi örneğin “mayasıl otu” olduğu dikkat çekmektedir.

Püsküllüoğlu (1995)’nin sözlüğünde mayasıl otu’nu “ballıbabagillerden Türkiye’nin hemen hemen her yerinde yetişen, yaprakları alta doğru kıvrık, ak tüyler ile kaplı, beyaz çiçekler açan bir ot” olarak tanımlamıştır (Püsküllüoğlu, 1995:1083). Mayasıl otu ismi özellikle *Ajuga*, *Hypericum*, *Digitalis*, *Teucrium* türleri için kullanılmaktadır (Baytop, 1999:290). Mayasıl otu olarak bilinen bu bitkilerin genellikle mayasıl hastalığının tedavisi için kullanıldığı bilinmektedir. Mayasıl Arapça kökenli bir kelimedir (Aktan, 2009:4). Türk Dil Kurumu’nun 1969 yayını Türkçe sözlüğünde mayasıl; egzama olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1969:515). Mayasıl adı halk arasında iki hastalık için kullanılmaktadır. Birincisi “egzama”, ikincisi “hemoroid, basur” hastalığıdır. Türk Dil Kurumu’nun internet sitesindeki aramada da mayasıl otunun her iki anlamı da karşıladığı görülmüştür (TDK, 2013a). Bununla birlikte TDK tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından hazırlanmakta olan “İlaç ve Eczacılık Terimleri Karşılıklar Kılavuzu” içinde mayasıl; egzama olarak kullanılmaktadır (TDK, 2013b:99).

Egzama, dışarıdan gelen veya içten kaynaklanan bazı faktörlerin tetiklemesine bağlı olarak deride oluşan

ödem, kaşıntı, sulantı, kızarıklık, kepeklenme ve kümelenmiş papüloveziküllerle karakterize bir hastalıktır (Taşlı ve ark., 2009:59). Yunanca kanama anlamına gelen (Baykan ve ark., 2007:27) hemoroit (basur); her ırk, cins ve yaşta görülebilen bir hastalıktır (Gürhan ve Ezer, 2004:37). Anal kanalın (makat) sık görülen bir hastalıktır. Makatın içindeki mukozanın hemen altında yer alan damarsal yapıların değişik nedenlerle genişlemesi sonucu oluşur. Hastaların, özel ve gizli bir bölgenin hastalığı olduğu için çoğu kez anlatmaktan kaçındığı bir durumdur. Bu nedenle doktora başvurulduğunda hastalık genellikle ileri safhada olmaktadır (Uludağ Üniv., 2007).

Halkımızın mayasıl tedavisi için kullandığını belirttiği ve yöresel isim olarak mayasıl otu diye bilinen bitkinin egzama mı yoksa basur için mi kullanıldığını anlamak oldukça zordur. Bunun sebebi, halkımızın hemoroit gibi bazı hastalıkları anlatırken utanması, hastalık adını tam olarak söyleyememesidir. Bu sebeple “mayasıl” adı halkın derdini anlatmak için kurtarıcısı olmuştur.

Bugüne kadar ülkemizde yapılmış olan halk ilacı araştırmaları incelendiğinde halk arasında geleneksel ilaçların en sık hemoroit tedavisinde kullanıldığı bildirilmiştir (Yeşilada ve Sezik’e (2002) atfen Gürhan ve Ezer, 2004:40). Bu kullanım sıklığı aynı zamanda mayasıl otu adının çok sayıda farklı bitki türü için kullanılıyor olmasını da açıklamaktadır.

Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye’de mayasıl otu olarak bilinen bitkilerin neler olduğunun belirlenmesi, isim kullanımının cins ve türlere göre değerlendirilmesi, türlerin hangi hastalık için kullanıldığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Çalışmamız kapsamında yapılan araştırmada, mayasıl otu yöresel adının geçtiği kaynaklar üç grup altında ele alınıp incelenmiştir. Birinci grupta; Türkçe bitki adlarını içeren temel sözlükler ile bitkilerle tedaviyi

içeren kitaplar incelenerek mayasıl otu karşılığındaki bitkilerin Latince bilimsel adları belirlenmiştir. İkinci grupta; Türkiye’de yapılan etnobotanik, bitkilerle geleneksel tedavi, bitkilerin yöresel isimleri vb. konularla ilgili yayınlarda mayasıl otu olarak geçen bitkilerin Latince bilimsel adları taranmıştır. Üçüncü grupta, halkımızın internet arama motorlarından mayasıl otu taraması sonucunda ulaşabileceği Latince bitki adları tespit edilmiştir.

İkinci grupta olan Türkiye ile ilgili yayınların taranması sonucunda 1987-2013 yılları arasında yayınlanmış olan 129 kaynak incelenmiş ve 51¹⁾ kaynaktan mayasıl otu olarak geçen bitkiler belirlenmiştir. Bu verilerden mayasıl otu isminin hangi türlere ne sıklıkta kullanıldığının belirlenmesi için, veri tekrarlarını önlemek amacıyla yayınlanmış tezler ve derleme çalışmaları kullanılmamıştır. Bununla birlikte, bazı derleme çalışmalarında mayasıl otu karşılığında diğer kaynaklarda bulunmayan türler varsa yararlanılmıştır. İncelenen araştırma çalışmalarında yer almayan fakat yararlanılan sözlüklerde mayasıl otu karşılığında bulunan türler ise listeye dahil edilmemiştir.

Kaynaklarda mayasıl otunun tedavi amaçlı kullanımını farklı şekillerde belirtmektedir. Bunlar; 1. hemoroit veya basur tedavisi, 2. egzama tedavisi, 3. mayasıl tedavisi (egzama veya hemoroit olup olmadığı yazım şekline bağlı olarak belli olmayan), 4. basur ve egzama dışındaki diğer hastalıkların tedavisi şeklinde sıralanabilir. Kaynaklardaki bu farklılıkların karışıklığa sebep olmaması için çalışmamızda tür listesi oluşturulurken aşağıdaki şekilde kabuller oluşturulmuştur.

1. Kaynaktan sadece **“mayasıl”** deniyorsa: basur mu egzama tedavisi mi belli değil olarak,

2. Kaynaktan **“basur ve mayasıl”** deniyorsa: basur ve egzama tedavisi olarak,

3. Kaynaktan **“egzama ve mayasıl”** deniyorsa: egzama ve basur tedavisi olarak kabul edilmiştir.

¹⁾ **Kullanılan kaynaklar:** Akalın ve Alpar, 1994:4, 6; Akçiçek ve Vural, 2003:155, 158; Akgül, 2008: 78; Akyol ve ark., 2013: 23; Altundağ ve Özhatay, 2009:104; Bağcı, 2000:91; Baytop, 1989: 330; Bulut, 2011:27; Cansaran ve Kaya, 2010:106; Çakılcıoğlu ve ark., 2011:477; Çakılcıoğlu ve ark., 2007:23; Çakılcıoğlu ve Turkoğlu, 2010:170; Çetin ve ark., 2012:186-187; Demirci ve Özhatay, 2012:80, 88; Deniz ve ark. 2010:64; Doğanoglu ve ark. 2012:71; Ezer ve Avcı, 2004:72; Fakir ve ark. 2009:37; Fujita ve ark. 1995:412; Genç ve Özhatay, 2006:86; Gençler Özkan ve Koyuncu 2005:71, 76; Güneş ve Özhatay 2011:35; Kızıllar ve Özhatay 2012:205; Koçyiğit ve Özhatay, 2006:100; Koyuncu ve ark. 2009:129; Koyuncu ve ark., 2010:36; Kültür, 2007:347, 353, 361; Özçelik, 1987:317; Özçelik ve Balabanlı, 2005:1129; Özgen ve ark., 2011:7; Özgökçe ve Özçelik, 2004:700; Öztürk ve Dinç, 2005:96; Özuslu, 2005:19; Özüdoğru ve ark., 2011:89; Polat ve Satıl, 2012:632; Saçlı ve Akalın, 2001:13,14; Sadıkoğlu ve Alpar, 2000:89; Sağiroğlu ve ark., 2012:37; Sarper ve ark., 2009:84; Savran ve ark., 2009:316; Sezik ve ark., 1992: 238; Sezik ve ark., 2001:100; Sıralı ve Deveci, 2002:22; Simsek ve ark., 2004:716; Sönmez, 2005:6; Tuzlacı ve ark., 2010:48, 50; Tuzlacı ve Alpar, 2007:15; Tuzlacı ve Eryaşar Aymaz, 2001:336; Tuzlacı ve Bulut 2007:43; Uysal ve ark., 2012:242; Yeşilada ve ark., 1993:35; Yeşilada ve ark., 1999:202.

3. Bulgular

İncelenen temel kaynaklarda (sözlük ve kitap) 20 cins'e ait 37 taksonun (tür ve tür altı kategoriler) mayasıl otu olarak adlandırıldığı belirlenmiştir (Bedevian,1936:29-31, 238, 326-327; Hauenschield, 1989: 12, 66, 91, 137, 146, 157,166; Baytop, 1997:202-203, 1999:167, 268, 269, 290, 370; Arslan ve ark., 2002:59; Tuzlacı, 2012:515-517; 2006:17, 23, 264, 342, 345). Bu taksonlardan 13 tanesi sadece sözlük ve kitaplarda yer almakta olup incelenen yöresel çalışmalarda bulunmamaktadır.

3.1. Bazı Sözlüklerde ve Bitkilerle Tedavi Kitaplarında Mayasıl Otu Olarak Bilinen Bitkiler;

Sözlüklerde verilen türler aşağıda sunulmuştur. İncelenen diğer yayınlarda olmayıp sadece bu kitaplarda bulunan türler koyu olarak belirtilmiştir.

Bedevian (1936), *Ajuga chia* Schreb., ***Ajuga iva* (L.) Schreb.** (misk kokulu mayasıl otu), *Ajuga reptans* L., ***Digitalis purpurea* L.**, *Hypericum perforatum* L., ***Hypericum hircinum* L.**(keçi mayasıl otu).

Hauenschield (1989); *Ajuga chamaepitys* Schreb., *Ajuga reptans* L., ***Digitalis* sp.**, *Hypericum perforatum* L., ***Ranunculus ficaria* L.**, ***Scrophularia* sp.**, *Teucrium polium* L., ***Verbascum thapsus* L.**

Baytop (1997); *Ajuga chamaepitys* Schreb., *Ceterach officinarum* D.C., ***Digitalis purpurea* L.**, *Hypericum scabrum* L., *Marrubium vulgare* L., *Teucrium polium* L.

Arslan ve ark. (2002); *Ajuga reptans* L.

Tuzlacı (2012), *Achillea crithmifolia* Waldst.&Kit. (Edirne, Kırklareli), ***Achillea nobilis* L. subsp. neilreichii** (Çanakkale), ***Achillea nobilis* L. subsp. sipylea** (O. Schwarz) Basler (Çanakkale), *Achillea setacea* (Tekirdağ), *Aetheorbiza bulbosa* (L.) Cass. subsp. *microcephala* Rech.f. (Çanakkale), *Ajuga chamaepitys* Schreb. (Eskişehir, Malatya, Mersin), *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. subsp. *chia* (Schreb.) Arcang. var. *chia* Brig. (İğdır, Kahramanmaraş), *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. subsp. *mesogitana* (Boiss.) Bornm. (Afyon), *Ceterach officinarum* D.C. (Antalya), *Chelidonium majus* L., *Cichorium intybus* L. (Bartın), *Crepis zacintha* (L.) Babç (Kırklareli), ***Daucus carota* L.** (Çanakkale), *Ferulago sylvatica* (Besser) Reichb. (Çanakkale), *Hypericum lydiu*m Boiss.

(Kayseri), *Hypericum montbretii* Spach (Kocaeli), ***Hypericum orientale* L.** (Niğde), *Hypericum perforatum* L.(Afyon, Sakarya), *Hypericum scabrum* L. (Aksaray, Elazığ, Karaman-Kayseri), *Opopanax hispidus* (Friv.) Gris. (Çanakkale), ***Physalis alkekengi* L.** (Amasya), *Plumbago europaea* L. (Bilecik, Muğla), *Telephium imperati* L. subsp. *orientale* (Boiss.) Nyman (Hakkari, Van), *Teucrium chamaedrys* L. (Bolu, Erzurum, Mersin, Sivas), *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *chamaedrys* (Ankara, İstanbul, Kayseri, Niğde), *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *lydiu*m O. Schwarz (Çanakkale), *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *sinuatum* (Celak.) Rech.f. (Elazığ), *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *tauricum* Rech.f. (Kahramanmaraş), *Teucrium flavum* L. subsp. *hellenicum* Rech.f. (Balıkesir), *Teucrium polium* L. (Çanakkale, Çankırı, Edirne, Hatay, İstanbul, Kastamonu, Kocaeli, Tekirdağ, Yalova, Zonguldak).

Bitkilerle tedaviyi inceleyen bazı kitaplarda mayasıl otu olarak bilinen türler aşağıda verilmiştir.

Baytop (1999); *Ajuga chamaepitys* Schreb., *Ajuga reptans* L., ***Digitalis purpurea* L.**, *Hypericum perforatum* L., *Hypericum scabrum* L., *Teucrium polium* L.

Tuzlacı (2006); *Achillea crithmifolia* Waldst.&Kit., *Plumbago europaea* L., *Teucrium chamaedrys* L., *Teucrium flavum* L. subsp. *hellenicum* Rech.f.

3.2. Mayasıl Otu Olarak Bilinen Türler

İncelenen makalelerde mayasıl otu olarak bilinen türlerin *Achillea*, *Aetheorbiza*, *Ajuga*, *Aristolochia*, *Artemisia*, *Cardamine*, *Ceterach*, *Chelidonium*, *Cichorium*, *Cnicus*, *Crepis*, *Digitalis*, *Ferulago*, *Foeniculum*, *Hypericum*, *Marrubium*, *Opopanax*, *Plumbago*, *Telephium*, *Teucrium* ve *Ziziphora* cinslerine ait olduğu belirlenmiştir. Bu 21 cins'te bulunan 32 türe ait 39 taksonun listesi Çizelge 1'de sunulmuştur. Halkımızın en fazla *Ajuga* (Lamiaceae), *Hypericum* (Hypericaceae) ve *Teucrium* (Lamiaceae) cinslerine ait türleri mayasıl otu olarak adlandırdığı belirlenmiştir. *Teucrium*; 3 türe ait 7 takson ile 19 kaynakta, *Ajuga*; 5 türe ait 8 takson ile 13 kaynakta, *Hypericum*; 4 türe ait 4 takson ile 11 kaynakta yer almaktadır. Tür altı kategoriler halkın görsel olarak ayırt etmesi zor olan karakterler olduğundan, çalışmamızdaki sıklık değerleri tür altında toplanarak verilmiştir (Şekil 1). En sık kullanımı olan türler: *Teucrium chamaedrys*, *Teucrium polium*, *Ajuga chamaepitys* ve *Hypericum scabrum*'dur.

Çizelge 1: Mayasıl otu olarak bilinen türler

	Bilimsel Adı	Familiya	Diğer İsimler, Kayıt Yeri ve Kaynağı
1	<i>Achillea crithmifolia</i> Waldst.&Kit.	Asteraceae	Güzelnamus otu; Babaeski-Kırklareli (Tuzlacı ve Alparslan, 2007 ■●) Civanperçemi; Lalapaşa (Tuzlacı ve ark. 2010 ■)
2	<i>Achillea setacea</i> Waldst.&Kit.	Asteraceae	Ayvadani; Tekirdağ (Akalin ve Alpınar, 1994 ♦)
3	<i>Aetbeorbiza bulbosa</i> (L.) Cass. subsp. <i>microcephala</i> Rech.f.	Asteraceae	Ezine-Çanakkale (Tuzlacı ve Bulut, 2007 ■)
4	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb.	Labiatae	Çamlı yayla, Tarsus-Mersin (Yeşilada ve ark., 1993 ■)
5	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb. subsp. <i>chia</i> (Schreb.) Arcang. var. <i>chia</i> Brig.	Lamiaceae	Acıgıcı; Iğdır (Altundağ ve Özhatay, 2009 ?) Iğdır (Altundag ve Ozturk, 2011 ■) Uşak (Deniz ve ark., 2010 ●) Darende-Malatya (Baytop, 1989 ?)
6	<i>Ajuga chamaepitys</i> subsp. <i>chia</i> (Schreb.) Arcang. var. <i>ciliata</i> Brig.	Lamiaceae	Andırın-Kahramanmaraş (Demirci ve Özhatay, 2012 ■)
7	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb. subsp. <i>mesogitana</i> (Boiss.) Bornm.	Lamiaceae	Burdur gölü çevresi (Çetin ve ark., 2012 ?)
8	<i>Ajuga genevensis</i> L.*	Lamiaceae	Trakya (Sıralı ve Deveci, 2002 ?)
9	<i>Ajuga laxmanii</i> (L.) Benth.	Lamiaceae	Osmaneli-Bilecik (Koyuncu ve ark., 2010 ■,●)
10	<i>Ajuga orientalis</i> L.	Lamiaceae	Kars (Güneş ve Özhatay, 2011 ■) Trakya (Sıralı ve Deveci, 2002 ?) Osmaneli-Bilecik (Koyuncu ve ark., 2010 ●)
11	<i>Ajuga reptans</i> L.	Lamiaceae	Trakya (Sıralı ve Deveci, 2002 ?) Kurtçalı Tepe-Balıkesir (Sönmez, 2005 ?)
12	<i>Aristolochia birta</i> L.	Aristolochiaceae	Maldan-Manisa (Akyol ve ark., 2013 ♣)
13	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Asteraceae	Sivas-Yozgat (Özüdoğru ve ark., 2011 ■)
14	<i>Cardamine raphanifolia</i> Pourr.	Brassicaceae	Kuş lahanası; Trabzon-Rize (Sağiroğlu ve ark., 2012 ■)
15	<i>Ceterach officinarum</i> D.C. Syn: <i>Asplenium ceterach</i> L.	Aspleniaceae	Akseki (Özçelik, 1987 ■●) Altıotu; Burdur (Özçelik ve Balabanlı, 2005 ♦)
16	<i>Cichorium intybus</i> L.	Asteraceae	Bartın (Sadıkoğlu ve Alpınar, 2000, ?)
17	<i>Chelidonium majus</i> L.	Papaveraceae	Sarılık otu, Sultan otu, Yaraotu, Temra otu; Kırklareli (Kültür, 2007 ●)
18	<i>Cnicus benedictus</i> L.	Asteraceae	Yumuşak hasan, Şevketi bostan, Akdiken; Edremit (Polat ve Satıl, 2012 ■)
19	<i>Crepis zacintha</i> (L.) Babç.	Asteraceae	Kırklareli (Kültür, 2007 ■)
20	<i>Digitalis lamarckii</i> Ivanina	Scrophulariaceae	Ankara (Simsek ve ark., 2004 ■)
21	<i>Ferulago sylvatica</i> (Besser) Reichb.	Apiaceae	Kazdağı (Saçlı ve Akalin, 2001 ■)
22	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Apiaceae	Çıldır-Ardahan (Akgül, 2008 ♦)
23	<i>Hypericum hydium</i> Boiss.	Hypericaceae	Develi, Kale-Kayseri (Sezik ve ark., 2001 ■) Gemerek-Sivas (Savran ve ark., 2009 ■,●)
24	<i>Hypericum montbretii</i> Spach	Hypericaceae	İzmit (Kızılarlan ve Özhatay, 2012 ●)
25	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Hypericaceae	Kantaron, Yara ot; Geyve-Sakarya (Koyuncu ve ark., 2009 ●) Sarı kantaron; Kumalar dağı-Afyon (Akçiçek ve Vural, 2003 ♣)

çizelge 1'in devamı

	Bilimsel Adı	Familiya	Diğer İsimler, Kayıt Yeri ve Kaynağı
26	<i>Hypericum scabrum</i> L.	Hypericaceae	Nizip (Öztürk ve Dinç, 2005 ■) Develi-Kayseri (Sezik ve ark., 2001 ■) Maden-Elazığ (Çakılcıoğlu ve ark., 2011 ■) Sivrice-Elazığ (Çakılcıoğlu ve Turkoğlu, 2010 ■) Kepir otu; Harput (Çakılcıoğlu ve ark., 2007 ■) Aladağlar-Kayseri (Bağcı, 2000 ◆)
27	<i>Marrubium vulgare</i> L.	Lamiaceae	Boz ot; Batı Akdeniz (Fakir ve ark., 2009 ♣) Boz ot, Kara şalba, Kara derme; Yenişarbademli bölgesi-Isparta (Doğanoğlu ve ark., 2012 ♣)
28	<i>Opopanax hispidus</i> (Friv.) Gris.	Apiaceae	Kazdağı (Saçlı ve Akalın, 2001 ■)
29	<i>Plumbago europaea</i> L.	Plumbaginaceae	Karadeniz (Fujita ve ark., 1995 ●)
30	<i>Telephium imperati</i> L. subsp. <i>orientale</i> (Boiss.) Nyman	Caryophyllaceae	Doğu Anadolu (Özgökçe ve Özçelik, 2004 ■)
31	<i>Teucrium chamaedrys</i> L.	Lamiaceae	Basur otu, Yahnisi kızıl, Ana baba kokusu, Bodur mahmut, Sıcak otu; Çamlı yayla- Tarsus-Mersin (Yeşilada ve ark., 1993 ■●) Kısacık mahmut; Dörtdivan- Bolu (Fujita ve ark., 1995 ■) Basur otu, Acı ot; Erzurum (Özgen ve ark., 2011 ■) Çoban sargısı, Kısacık mahmut; Çatalca (Genç ve Özhatay, 2006 ■)
32	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i>	Lamiaceae	Pınarbaşı-Kayseri (Gençler Özkan ve Koyuncu, 2005 ■) Haymana-Ankara (Sarper ve ark., 2009 ■)
33	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>hydium</i> O. Schwarz	Lamiaceae	Ayvacık-Çanakkale (Uysal ve ark., 2012 ■)
34	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>sinuatum</i> (Celak.) Rech.f.	Lamiaceae	Sivrice-Elazığ (Çakılcıoğlu ve Turkoğlu, 2010 ■)
35	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>tauricum</i> Rech.f.	Lamiaceae	Andırın-Kahramanmaraş (Demirci ve Özhatay, 2012 ■)
36	<i>Teucrium flavum</i> L. subsp. <i>hellenicum</i> Rech.f.	Lamiaceae	Gönen-Balıkesir (Tuzlacı ve Eryaşar Aymaz, 2001 ■●)
37	<i>Teucrium polium</i> L.	Lamiaceae	Kastamonu (Sezik ve ark., 1992 ■) Yavşan otu; Çerkeş-Çankırı (Ezer ve Avcı, 2004 ■) Lalapaşa (Tuzlacı ve ark., 2010 ■) Silivri (Bulut, 2011 ■) Kandıra-Kocaeli, Zonguldak (Yeşilada ve ark., 1999 ■) Yalova (Koçyiğit ve Özhatay, 2006 ●) Harman otu, Karın ağrısı otu; Amasya (Cansaran ve Kaya, 2010 ■) Tekirdağ (Akalın ve Alpınar, 1994 ◆) Osmaneli-Bilecik (Koyuncu ve ark., 2010 ■)
38	<i>Ziziphora capitata</i> L.	Lamiaceae	Dağ reyhanı; Sof Dağı-Gaziantep (Özslu, 2005 ■)
39	<i>Ziziphora tenuior</i> L.	Lamiaceae	Dağ reyhanı; Sof Dağı-Gaziantep (Özslu, 2005 ?)

*Bu tür sadece Sıralı ve Deveci (2002)'nin derleme çalışmasında yer almaktadır.

(■): Basur, (●): Egzama, (■,●): Basur ve egzama, (◆): Basur mu egzama tedavisi mi belli olmayan, (♣): Basur veya egzama dışındaki hastalıkların tedavisi, (?): Kullanımı belirtilmeyen.

Hemoroid (basur) tedavisinde kullanılan mayasıl otu türleri ve kaynak sayısı (■): *Teucrium chamaedrys*; 8 (tüm alt kategoriler ile birlikte), *Teucrium polium*; 7, *Hypericum scabrum*; 5, *Ajuga chamaepitys*; 3, *Aetheorhiza bulbosa* subsp. *microcephala*, *Ajuga orientalis*, *Artemisia absinthium*, *Cardamine raphanifolia*, *Ceterach officinarum*, *Cnicus benedictus*, *Crepis zacintha*, *Digitalis lamarckii*, *Ferulago sylvatica*, *Hypericum hydium*, *Opopanax hispidus*, *Telephium imperati* subsp. *orientale*, *Teucrium flavum* subsp. *hellenicum* ve *Ziziphora capitata* taksonları ise 1 kayıtlı yayınlarda yer almaktadır.

Egzama tedavisinde kullanılan mayasıl otu türleri ve kaynak sayısı (●): *Ajuga orientalis*, *Chelidonium majus*, *Hypericum montbretii*, *H. perforatum*, *Plumbago europea*, *Teucrium polium* türleri 1 kayıtlı yayınlarda yer almaktadır.

Aynı kaynakta hem basur hem de egzama tedavisinde kullanılan mayasıl otu türleri ve kaynak sayısı (■,●): *Achillea crithmifolia*, *Ajuga laxmanii*, *Ceterach officinarum*, *Hypericum hydium*, *Teucrium chamaedrys*, *T. flavum* subsp. *hellenicum* türleri 1 kayıtlı yayınlarda bulunmaktadır.

Basurda mı egzama tedavisinde mi kullanıldığı belli olmayan mayasıl otu türleri ve kaynak sayısı (◆): *Achillea setacea*, *Ceterach officinarum*, *Foeniculum vulgare*, *Hypericum scabrum*, *Teucrium polium* türleri 1 kayıtlı yayınlarda belirtilmektedir.

Mayasıl (egzama ve/veya basur olarak kabul edilen) dışındaki rahatsızlıkların tedavisinde kullanılan mayasıl otu türleri ve kaynak sayısı (♣): *Aristolochia hirta*, *Hypericum perforatum*, *Marrubium vulgare* türleri 1 kayıtlı yayınlarda belirtilmektedir.

İncelenen yayınlarda mayasıl otu olarak bilinen *Ajuga chamaepitys* subsp. *mesogitana*, *Ajuga genevensis*, *Ajuga reptans*, *Cichorium intybus* ve *Ziziphora tenuior* türlerinin her hangi bir kullanımı belirtilmemiştir.

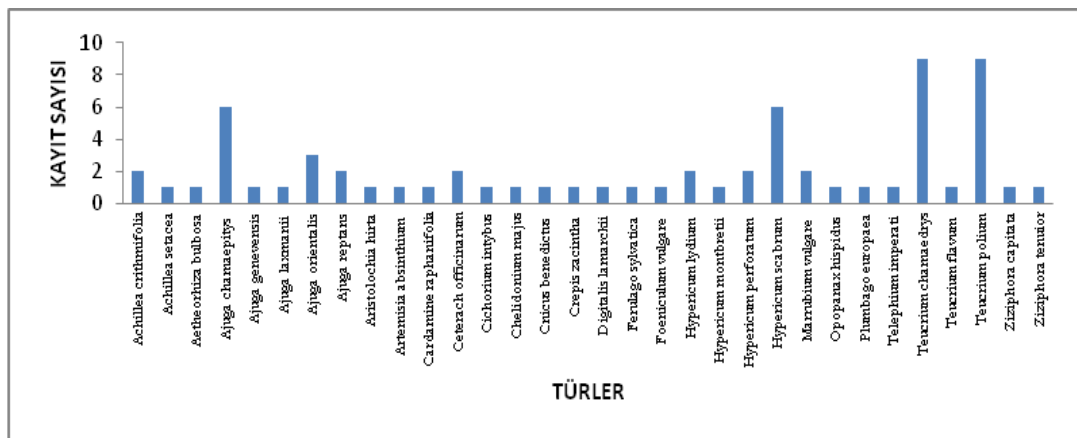
En sık kullanımı olan *Ajuga chamaepitys*, *Hypericum scabrum*, *Teucrium chamaedrys*, *Teucrium polium* türlerinin mayasıl otu olarak adlandırıldığı bölgeler çok çeşitlilik göstermektedir (Şekil 2). Bu da mayasıl otu olarak bilinen bitkilerin Türkiye'deki bölgesel çeşitliliğini de ortaya koymaktadır.

3.3. İnternet Arama Motorlarında Mayasıl Otu

İnternet taramaları sonucunda *Ajuga*, *Hypericum* ve *Teucrium* cinslerine ait bazı türlerin mayasıl otu olarak geçtiği saptanmıştır (Çizelge 2). İnternet üzerinde toplam 8 taksonun mayasıl otu olarak geçtiği belirlenmiştir.

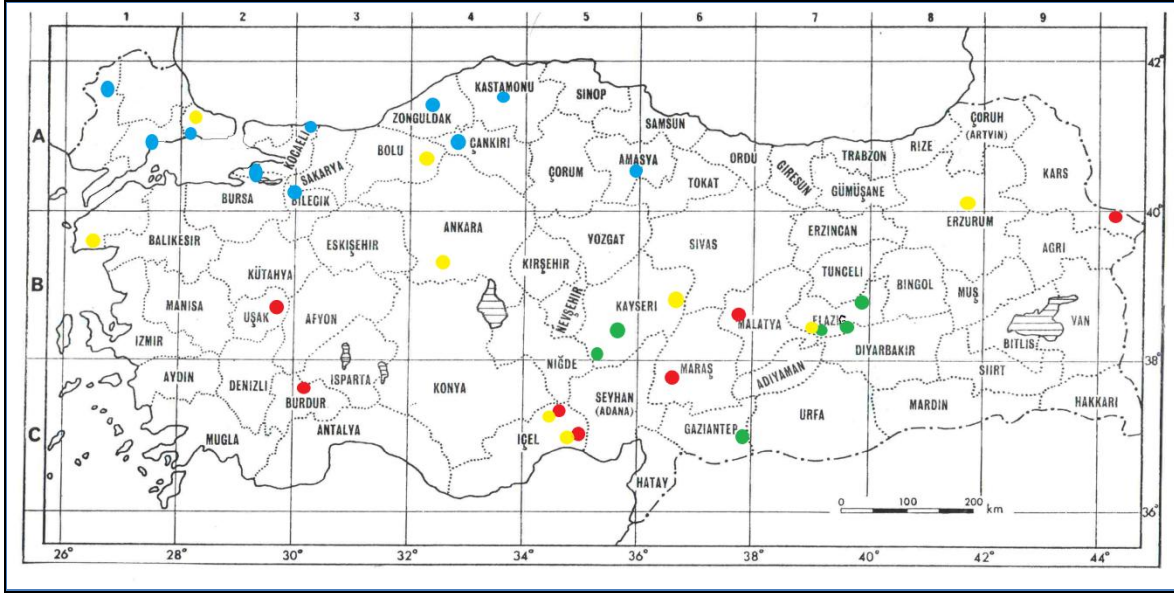
4. Tartışma ve Sonuçlar

Bu çalışmada incelenen sözlüklerin hepsinde mayasıl otu olarak adlandırılan bitkiler arasında *Ajuga* cinsinin ortak olduğu görülmüştür (Bedevian, 1936:29-31; Hauenschild, 1989:12; Baytop, 1997:284; 1999:269, 370; Arslan ve ark., 2002:59; 2012:516). İncelenen yayınlarda da mayasıl otu olarak en fazla tür sayısına bu cinsin sahip olduğu belirlenmiştir. Bu cinsi *Teucrium* ve *Hypericum* cinsleri takip etmektedir. İnternet taraması sonucunda da en fazla bu 3 cins karşımıza çıkmaktadır. Bu cinsler Türkiye'de çok geniş bir yayılış göstermektedirler. Bunun da aynı cinslerin farklı bölgelerde aynı isim ile bilinmesinin sebeplerinden biri olduğu düşünülmektedir.

Şekil 1: Türlerin kullanım sıklığı

Şekil 2: Türkiye’de *Ajuga chamaepitys* (●), *Hypericum scabrum* (●), *Teucrium chamaedrys* (●), *Teucrium polium* (●) türlerinin mayasıl otu olarak adlandırıldığı yerler

Şar ve Asil (1988: 11) çalışmalarında hemoroit tedavisi için mayasıl otu kökünün kullanıldığını belirtmekle birlikte bu bitkinin hangi tür olduğunu bilimsel adı ile birlikte vermemişlerdir. Gürhan ve Ezer (2004) hemoroit tedavisi ile ilgili derlemelerinde çeşitli yörelerde mayasıl otu olarak geçen *Hypericum* ve *Teucrium* cinslerinin kullanımını belirtmiştir.

Bizim çalışmamız da halkımızın mayasıl otu olarak bilinen *Ajuga*, *Hypericum* ve *Teucrium* cinslerinden en fazla hemoroit tedavisinde yararlandığını göstermektedir. Aynı zamanda halkımızın genel olarak mayasıl otunu en çok hemoroit tedavisi için kullandığı da söylenebilir. Oysa Coşkun (2004:201) Anadolu geleneksel halk şifacılığında mayasıl otu (*Ajuga chamaepitys*)’nun egzamaya karşı ilaç yapımında kullanılan Venüs bitkilerinden biri olduğunu belirtmektedir.

Mayasıl otu olarak bilinen 39 takson arasında en çok kayda sahip olan türün *Teucrium polium* olduğu belirlenmiş ve türün çoğunlukla hemoroit tedavisinde kullanıldığı görülmüştür. Mayasıl hastalığı denince akla ilk gelen egzama olmasına rağmen, mayasıl otu olarak adlandırılan bitkilerin halkımız tarafından egzamadan daha çok hemoroit tedavisi amacıyla kullanılması dikkat çekicidir. Mayasıl otu isminin yaygın olmasında hemoroit hastalığının da çok sık karşılaşılan hastalıklar arasında yer almasının etkisi olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca mayasıl otu olarak bilinen 32 türden 20’sinin hemoroit tedavisi için kullanılması halkımızın büyük bir kısmının bu rahatsızlıktan muzdarip olduğunu ve bitkilerin adlandırılmasında bu durumun ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Ertuğ (2004:182) “her kültür çevresinde

bulduğu, yetiştirdiği ya da takas yoluyla sağladığı bitkileri kendi kültür çerçevesinde kullanıyor” diye belirtmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre; mayasıl otunun kullanımında insanların yaşadığı rahatsızlıkların etkili olabileceğini düşünebiliriz. Bununla birlikte hemoroit tedavisi için kullanıldığı bilinen *Arum* türlerinin (Baytop, 1999:361; Fakir ve ark.,2009:40; Kızılarşlan ve Özhatay, 2012:203; Tuzlacı, 2006:42-45; Tuzlacı ve Eryaşar Aymaz, 2001:326; Tuzlacı ve Alparşlan, 2007:15; Yeşilada ve ark., 1993:33) çalışmalarda mayasıl otu olarak adlandırılmaması dikkatimizi çekmiştir. Sadece Sakarya’da bu türe mayasıl kökü adı verildiği belirlenmiştir (Uzun ve ark. 2004:288).

Daucus, *Ranunculus*, *Scrophularia*, *Verbascum*, *Physalis* cinsleri ve *Achillea nobilis* subsp. *neilreichii*, *Achillea nobilis* subsp. *siphylea*, *Ajuga iwa*, *Digitalis purpurea*, *Hypericum hircinum*, *Hypericum orientale* taksonları sadece incelenen sözlüklerde mayasıl otu olarak yer almasına rağmen diğer yayınlarda bu bilgiyi destekleyecek veriye rastlanılmadığı için bu türler liste dışında bırakılmıştır. Elde edilen liste ve sözlüklerdeki bu türler de düşünüldüğünde mayasıl otu olarak adlandırılan bitkilerin çok çeşitli olduğu görülmektedir.

İncelemeler sonucunda hemoroit tedavisinde kullanılan bazı bitkilerin basur otu olarak adlandırıldığı görülmüştür. Vural ve ark. (1997:122) Çiçekdağı-Kırşehir’de *Digitalis lamarckii* türünü basur otu olarak belirtmiştir. Fakat Şimşek ve ark (2004:716) Ankara’da aynı türün mayasıl otu olarak adlandırıldığını tespit etmişlerdir. Yine mayasıl otu olarak bilinen *Ajuga chamaepitys* subsp. *chia* var. *chia* türü de basur otu olarak

da adlandırılmaktadır (Yeşilada 1995:141). Basur otu olarak bilinen fakat mayasıl otu dendiğine rastlanılmayan türlerin; Afyon'da *Dianthus floribundus* Boiss. (Caryophyllaceae), *Centaurea drabifolia* Sm. (Compositae) (Honda ve ark., 1996:77,78), Kapıdağ'da (Çanakkale) *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariiformis* Rouy et Fouc. (Ranunculaceae) (Uysal ve ark., 2010:18) olduğu belirlenmiştir. Bu da bize hemoroit tedavisi için bitkilerin adlandırılmasında basur otundan çok mayasıl otu adının tercih edildiği ve hemoroit hastalığının

mayasıl ile eşleştirildiğini göstermektedir. Bununla birlikte Uysal (2010:144) Kazdağı'nda hemoroit ve egzama tedavisinde kullanıldığı bilinen *Teucrium chamaedrys* subsp. *lydium* türünün yöresel adını egzama otu ve mahmut otu olarak belirtmiştir. Aynı türün Ayvacık-Çanakkale'de mayasıl otu olarak adlandırıldığı ve hemoroit için kullanıldığı daha sonraki bir çalışma ile tespit edilmiştir (Uysal ve ark., 2012:242).

Çizelge 2: İnternetteki çeşitli adreslerde mayasıl otu olarak yer alan bitkiler

Bilimsel Adı	Diğer İsimler	Kaynak	Kullanıldığı Hastalıklar
<i>Ajuga</i> sp.	-	1. http://tr.wikipedia.org/wiki/Mayas%C4%B1_otu 2. http://www.msxlab.org/forum/tarim/318551-mayasil-otu-yetistiriciligi.html	-
<i>Ajuga chamaepitys</i>	2. Bodurot, Yerçamı	1. http://www.ebitki.com/21-ajuga-chamaepitys.html 2. http://www.agaclar.net/forum/ege-bolgesi/5080.htm	-
<i>Ajuga genevensis</i>	Mavi mayasıl otu	http://www.ebitki.com/22-ajuga-genevensis.html	-
<i>Ajuga reptans</i>	1. Adi mayasıl 2. Tavuk otu 3,4,5,6,7. Dağ mayasıl otu 6. Sürüngen 7. Sürüncü, Ajuga	1. http://www.msxlab.org/forum/tarim/318551-mayasil-otu-yetistiriciligi.html 2. http://dogalbitkiler.com/mayasil-otu-tavuk-otu/ 3. http://www.bitkiseliksir.com/dag-mayasil-otu.html 4. http://www.ebitki.com/24-dag-mayasilotu.html 5. http://tr.wikipedia.org/wiki/Da%C4%9F_mayas%C4%B1_otu 6. http://www.sifamarket.com/sifali_bitkiler_70_dag-mayasil-otu_1061.html 7. http://www.agaclar.org/agac.asp?id=764	2,6. Egzama ve diğer hastalıklar 3. Diğer hastalıklar
<i>Helichrysum graveolens</i>	Altınbaş otu	http://www.sifamarket.com/sifali_bitkiler_66_altinbas-otu_946.html	Diğer hastalıklar
<i>Hypericum perforatum</i>	Binbirdelik otu, Sarı kantaron, Kanotu, Kılıçotu, Yaraotu	http://www.kozmiksifa.com/binbirdelik-otusari-kantaronkanotukilicotu-mayasilotuyaraotu-hypericum-perforatum-l-nedir-faydasi-faydalari-sifasi-kullanimi-hastalıklarda-hastaliga/	Basur ve diğer hastalıklar
<i>Symphytum officinale</i>	1,2. Eşek Kulağı, Kafes otu	1. http://www.turkeyarena.net/sifali-bitkiler/14507-esek-kulagi-mayasil-otu-ve-faydaları.html 2. http://www.gncmagazin.com/esek-kulagi-mayasil-otu/	Diğer hastalıklar
<i>Teucrium chamaepitys</i>	1,2. Yer Selvisi, Bodur Ot, Yer Çamı	1. http://bilgitc.blogspot.com/2011/07/mayasil-otu-maydonoz-tohumu-faydalar.html#axzz2GpS1zA6x 2. http://www.sifamarket.com/bitki_sozlugu/sozluk/mayasil-otu.htm	Egzama ve diğer hastalıklar
<i>Teucrium polium</i>	4. Cádi, Tüylü Kısamahmud, Tüylü Yermişesi, Oğlanotu, Kurtlu Diken, Meryemotu, Sıracaotu, Ekzamaotu, Beyazot, Bozcaot	1. http://tr.mydearbody.com/sifali-bitkiler/mayasil-otu.html 2. http://www.bitkikitabi.com/SifaliBitkiler,2012,12,bitki,286-mayasil-otu.aspx 3. http://www.sifalibitkileriniz.com/sifali-bitkiler/m/mayasil-otu-ve-faydaları.html 4. http://www.herbalist.gen.tr/mayasil-otu.html	1,2,3. Egzama ve diğer hastalıklar 4. Hemoroit ve mayasıl
-	1,2. Egzama otu 3. Eşek kulağı	1. http://tekononline.com/mayasil-otunun-faydaları-nelerdir-neye-iyi-gelir-sifali-bitkiler-rehberi.html 2. http://www.netdoktorum.com/saglik/haberoku.asp?id=4098 3. http://www.meleklermekani.com/alternatif-tip/213688-esek-kulagi-mayasilotu.html	1,2. Egzama ve diğer hastalıklar 3. Diğer hastalıklar

Bunların yanı sıra *Achillea*, *Aetheorbişa*, *Ajuga*, *Chelidonium*, *Cnicus*, *Crepis*, *Hypericum* ve *Teucrium* cinslerinin mayasıl otu olarak adlandırıldığı Marmara bölgesi bu adın farklı bitkilerde kullanıldığı en zengin bölge olarak dikkati çekmektedir.

İnternet taramasında *Helichrysum graveolens* (Bieb.) Sweet ve *Symphytum officinale* L. türlerinin de mayasıl otu olarak kullanıldığı görülmüştür. Fakat incelenen kaynaklarda bu türlere rastlanılmamıştır. Sadece internet adreslerinde bulunan bu türler mayasıl otu olarak bilinen bitkiler arasına veri yetersizliğinden dolayı dahil edilmemiştir. Bu durumun internet arama motorları ile halkın doğru bilgiye ulaşımında yaşanabilecek sıkıntılara iyi bir örnek olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamız sonucunda Türkiye’de 21 cinste bulunan 32 türe ait 39 takson mayasıl otu olarak adlandırıldığı belirlenmiştir. En çok *Teucrium chamaedrys*, *Teucrium polium*, *Ajuga chamaepitys* ve *Hypericum scabrum* türleri kullanılmaktadır. Egzama ve hemoroit tedavisi konusunda karışıklığa sebep olan “mayasıl otu” olarak bilinen türlerin daha çok hemoroit tedavisinde kullanıldığı ve hastalığın yaygın olmasının tür kullanımını arttırmış olabileceği düşünülmektedir. Bitki adlandırmalarındaki karışıklıkları önlemek için, tedavi amaçlı kullanılan bitkiler ile ilgili çalışmalarda iki hastalığı ifade eden mayasıl (egzama veya hemoroit) gibi hastalık isimlerinin araştırmacılar tarafından kaynak kişiden tam olarak hangisi olduğunun netleştirilmesi ve yoruma açık bir nokta bırakılmaması gerekliliğine bu çalışma ile bir daha dikkat çekilmektedir.

5. Kaynaklar

- Akalın, E. ve K. Alpınar, 1994. Tekirdağ’ın tıbbi ve yenen bitkileri hakkında bir araştırma. *Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*. 2(1): 1-11.
- Akçiçek, E. ve Ö. Vural, 2003. Kumalar Dağı (Afyon) ve çevresindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik kullanımları. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*. 10(2): 151-162.
- Akgül, G., 2009. Çıldır (Ardahan) ve çevresinde bulunan bazı doğal bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*. 14(1): 75-88.
- Akyol, Y. and Y. Altan, 2013. Ethnobotanical studies in the Maldan village (Province Manisa, Turkey). *Marmara Pharmaceutical Journal*. 17: 21-25.

Aktan, M., 2009. Toplumda çok bilinen tıbbi kelimelerin açıklamaları ders notları.

http://www.istanbul.edu.tr/itf/attachments/342_Tipta%20En%20%C3%87ok%20Kullan%C4%B1lan%20Kelimeler.pdf (Ziyaret tarihi: 14 /01/ 2013).

Altundağ, E. and N. Özhatay, 2009. Local names of some useful plants from Iğdır Province (East Anatolia). *Journal of Pharmacy of Istanbul University*. 40: 101-115.

Altundag, E. and M. Ozturk, 2011. Ethnomedicinal studies on the plant resources of East Anatolia, Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 19: 756-777.

Arslan, N., B. Gürbüz ve A. Gümüşçü, 2002. *Tıbbi Bitkiler İsim Kılavuzu*. Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.

Bağcı, Y., 2000. Aladağlar (Yahyalı, Kayseri) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*. 7(1): 89-94.

Baykan, A., M. Füzün ve A. Zorluoğlu, 2007. *Hemoroid Hastalığı ve Tedavisi*. Türk Kolon ve Rektum Cerrahisi Derneği, İstanbul.

Baytop, A., 1989. Bitkilerimizin Yerli Adları II. *Doğa Türk Botanik Dergisi*. 13(3): 329-336.

Baytop, A., 1991. Tıbbi bitkilerimizin yerli adları hakkında. *Ziraat Mühendisliği*. 239: 25-26.

Baytop, T., 1999. *Türkiye’de Bitkiler İle Tedavi*. Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul.

Baytop, T., 1997. *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu, İkinci baskı, Ankara.

Bedevian, A.K., 1936. *Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names: In Latin, Arabic, Armenian, English, French, German, Italian and Turkish Languages, Including Economic, Medicinal, Poisonous and Ornamental Plants and Common Weeds*, Argus&Papazian Presses.

Bulut, G., 2011. Folk medical plants of Silivri (İstanbul, Turkey). *Marmara Pharmaceutical Journal*. 15: 25-29.

Cakilcioglu, U. and I. Turkoglu, 2010. An ethnobotanical survey of medicinal plants in

- Sivrice (Elazığ-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*. 132: 165-175.
- Çakılcıoğlu, U., S. Khatun, I. Turkoglu and S. Hayta, 2011. Ethnopharmacological survey of medical plants in Maden (Elazığ-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*. 137: 469-486.
- Cansaran, A. and Ö.F. Kaya, 2010. Contributions of the ethnobotanical investigation carried out in Amasya district of Turkey (Amasya-Center, Bağlarüstü, Boğaköy and Vermiş villages; Yassıçal and Ziyaret towns). *Biological Diversity and Conservation*. 3(2): 97-116.
- Coşkun, S.Ç., 2004. Anadolu Halk Şifacılığında Yerel Bitkiler–Antik Çağdan Günümüze Bir Hermetik Geleniğin İzlerini Sürerken. *Kebikeç*, Dosya: Anadolu'nun “Nebatat ve Hayvanatı”. 195-204.
- Çakılcıoğlu, U. and İ. Türkoğlu, 2007. Plant used for passing kidney stones by the folk in Elazığ. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*. 14(2): 133-144.
- Çetin, A., N. Erdoğan ve H. Genç, 2012. Burdur Gölü çevresinin tıbbi ve aromatik bitkilerine bir bakış. İçinde: *Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu*. 13-15 Eylül, Tokat.
- Demirci, S. and N. Özhatay, 2012. An ethnobotanical study in Kahramanmaraş (Turkey); Wild plants used for medicinal purpose in Andırın, Kahramanmaraş, *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*. 9(1): 75-92.
- Deniz, L., A. Serteser ve M. Kargıoğlu, 2010. Uşak Üniversitesi ve yakın çevresindeki bazı bitkilerin mahalli adları ve etnobotanik özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. 01: 57-72.
- Doğanoğlu, Ö., A. Gezer ve C. Yücedağ, 2006. Göller Bölgesi-Yenişarbademli yöresinin önemli bazı tıbbi ve aromatik bitki taksonları üzerine araştırmalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 10(1): 66-73.
- Ertuğ, F., 2004. Etnobotanik Çalışmaları ve Türkiye’de Yeni Açılımlar, *Kebikeç*, Dosya: Anadolu’nun “Nebatat ve Hayvanatı” II. 181-187.
- Ezer, N. ve K. Avcı, 2004. Çerkeş (Çankırı) Yöresinde Kullanılan Halk İlaçları. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*. 24: 67-80.
- Fakir, H. and M. Korkmaz, 2009. Medicinal plant diversity of Western Mediterranean region in Turkey. *Journal of Applied Biological Sciences*. 3(2): 30-40.
- Fujita, T., E. Sezik, M. Tabata, E. Yeşilada, G. Honda, Y. Takeda, T. Tanaka and Y. Takaishi, 1995. Traditional medicine in Turkey VII. Folk medicine in middle and west Black Sea regions. *Economic Botany*. 49(4): 406-422.
- Genç, G.E. and N. Özhatay, 2006. An ethnobotanical study in Çatalca (European Part of İstanbul) II. *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*. 3(2): 73-89.
- Gençler Özkan, A.M. and M. Koyuncu, 2005. Traditional medicinal plants used in Pınarbaşı area (Kayseri-Türkiye). *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*. 2(2): 63-82.
- Gümüşatam, G., 2010. Eski Anadolu Türkçesinde eczacılık terimleri ve bu terimlerin tıp, botanik, zooloji, madencilik, kimya terimleriyle ilişkileri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 5(2): 1032-1087.
- Güneş, F. and N. Özhatay, 2011. An ethnobotanical study from Kars (Eastern) Turkey. *Biological Diversity and Conservation*. 4(1): 30-41.
- Gürhan G. ve N. Ezer, 2004. Halk arasında hemoroit tedavisinde kullanılan bitkiler-I. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*. 24(1): 37-55.
- Hauenschild I., 1989. Türksprachige Volksnamen für Kräuter und Stauden: mit den deutschen, englischen und russischen, Bezeichnungen/Zusammengestellt und mit Indices versehen. Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- Honda, G., E. Yeşilada, M. Tabata, E. Sezik, T. Fujita, Y. Takeda, Y. Takaishi and T. Tanaka, 1996. Traditional medicine in Turkey VI. Folk medicine in West Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın Provinces. *Journal of Ethnopharmacology*. 53: 75-87.
- Kızıllarslan, Ç. and N. Özhatay, 2012. Wild plants used as medicinal purpose in the south part of Izmit (Northwest Turkey). *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*. 9(2): 199-218.
- Koçyiğit, M. and N. Özhatay, 2006. Wild plants used as medicinal purpose in Yalova (Northwest Turkey).

- Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*. 3(2): 91-103.
- Koyuncu, O., Ö.K. Yaylacı ve S. Tokur, 2009. Geyve (Sakarya) ve çevresinin etnobotanik açıdan incelenmesi. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*. 16(1): 123-142.
- Koyuncu, O., Ö. K. Yaylacı, D. Öztürk, İ. Potoğlu Erkara, F. Savaroğlu, Ö. Akçoşkun and M. Ardıç, 2010. Risk categories and ethnobotanical features of the Lamiaceae taxa growing naturally in Osmaneli (Bilecik/Turkey) and environs. *Biological Diversity and Conservation*. 3(3): 31-45.
- Kültür, Ş., 2007. Medicinal plants used in Kırklareli province (Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*. 111: 341-364.
- Önler Z., 2004. XIV.-XV. Yüzyıl Tıp Metinlerinde Türkçe Bitki Adları, *Kebikeç*, Dosya: Anadolu'nun "Nebatat ve Hayvanatı" II. 273-301
- Özçelik, H., 1987. Akseki yöresinde doğal olarak yetişen bazı faydalı bitkilerin yerel adları ve kullanılışları. *Doğa Türk Botanik Dergisi*. 11(3): 316-321.
- Özçelik, H. ve C. Balabanlı, 2005. Burdur ilinin tıbbi ve aromatik bitkileri. İçinde: 1. *Burdur Sempozyumu*. 16-19 Kasım, Burdur.
- Özgen, U., Y. Kaya and P. Houghton, 2011. Folk medicines in the villages of Ilıca district (Erzurum, Turkey). *Turkish Journal of Biology*. 35: 1-16.
- Özgökçe, F. and H. Özçelik, 2004. Ethnobotanical aspects of some taxa in East Anatolia, Turkey. *Economic Botany*. 58(4): 697-704.
- Öztürk, M. ve M. Dinç, 2005. Nizip (Aksaray) bölgesinin etnobotanik özellikleri. *Ot Sistematik Botanik Dergisi*. 12(1): 93-102.
- Özüşlü, E., 2005. Sof Dağı (Gaziantep) yöresindeki bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri ve mahalli adları. *Kırsal Çevre Yıllığı*, Ankara, 7-22.
- Özüdoğru, B., G. Akaydın, S. Erik and E. Yeşilada, 2011. Inferences from an ethnobotanical field expedition in the selected locations of Sivas and Yozgat provinces (Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*. 137: 85-98.
- Polat, R. and F. Satıl, 2012. An ethnobotanical survey of medicinal plants in Edremit Gulf (Balıkesir-Turkey). *Journal of Ethnopharmacology*. 139(2): 626-641.
- Püsküllüoğlu, A., 1995. *Türkçe Sözlük*, Yapı Kredi Yayınları. İstanbul. ISBN.975-363-451-X.
- Saçlı, S. ve E. Akalın, 2001. Preliminary ethnobotanical study from Kaz Dağı (Balıkesir/Çanakkale) I: uses and vernacular names. *Journal of Pharmacy of Istanbul University*. 34(2): 9-16.
- Sadıkoglu, N. ve K. Alpınar, 2000. Etnobotanik açıdan Bartın. İçinde: XIII. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı* (20-22 Eylül, 2000) *Bildiri Kitabı* (2001), İstanbul.
- Sağiroğlu, M., A. Arslantürk, Z.K. Akdemir and M. Turna, 2012. An ethnobotanical survey from Hayrat (Trabzon) and Kalkandere (Rize/Turkey). *Biological Diversity and Conservation*. 5(1): 31-43.
- Sarper, F., G. Akaydın, I. Şimşek and E. Yeşilada, 2009. An ethnobotanical field survey in the Haymana district of Ankara province in Turkey. *Turkish Journal of Botany*. 33: 79-88.
- Savran, A., Y. Bağcı ve M. Kargıoğlu, 2009. Gemerek (Sivas) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. 8(1): 313-321.
- Sezik, E., M. Zor and E. Yeşilada, 1992. Traditional medicine in Turkey II. Folk medicine in Kastamonu. *International Journal of Pharmacognosy*. 30(3): 233-239.
- Sezik, E., E. Yeşilada, G. Honda, Y. Takaishi, Y. Takeda and T. Tanaka, 2001. Traditional medicine in Turkey X. Folk medicine in central Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology*. 75: 95-115.
- Sıralı, R. ve M. Deveci, 2002. Bal arısı (*Apis mellifera* L.) İçin önemli olan bitkilerin Trakya bölgesinde incelenmesi. *Uludağ Arıcılık Dergisi*. 2(1):17-26.
- Sönmez, S., 2005. Kurtçalı tepe (Balıkesir) Ağaçlandırma sahasında vejetasyonun süksesyonel değişimi ve floristik gözlemler. *Ekoloji*. 14(57): 1-12.
- Şahin, H., 2007. Câmî'ü'l-Fürs örneğinde XVI. yüzyıl bitki isimleri. *Turkish Studies*. 2(2): 570-602.

- Şar, S. ve E. Asil, 1988. İç Anadolu Bölgesi'nde hemoroid tedavisinde kullanılan halk ilaçları. *Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi*. 18 (1): 8-23.
- Şimşek, I., F. Aytekin, E. Yeşilada and Ş. Yıldırım, 2004. An ethnobotanical survey of the Beypazarı, Ayaş and Güdül district towns of Ankara province (Turkey). *Economic Botany*. 58(4): 705-720.
- Taşlı, M.L., Ş. Ergin ve B. Şanlı Erdoğan, 2009. Ekzema. *Klinik Gelişim*. 22(2): 59-64.
- Tuzlacı, E. and P. Eryaşar Aymaz, 2001. Turkish folk medicinal plants, Part IV: Gönen (Balıkesir). *Fitoterapia*. 72: 323-343.
- Tuzlacı, E., 2006. *Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Tuzlacı, E. 2012. *Türkiye Bitkileri Sözlüğü* (Genişletilmiş 2. Baskı). Alfa Yayınları, İstanbul.
- Tuzlacı, E. and D.F. Alparslan, 2007. Turkish folk medicinal plants, part V: Babaeski (Kırklareli). *Journal of Pharmacy of Istanbul University*. 39: 11-23.
- Tuzlacı, E. and G. Emre Bulut, 2007. Turkish folk medicinal plants, part VII: Ezine (Çanakkale). *Journal of Pharmacy of Istanbul University*. 39: 39-51.
- Tuzlacı, E., D.F. İşbilen, G. Bulut and A. Doğan, 2010. Turkish folk medicinal plants, VIII: Lalapaşa (Edirne). *Marmara Pharmaceutical Journal*. 14: 47-52.
- Türk Dil Kurumu (TDK), 2013a. Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts (Ziyaret tarihi: 14 /01/ 2013).
- Türk Dil Kurumu (TDK), 2013b. Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü. İlaç ve Eczacılık Terimleri Kılavuzu. <http://www.tdk.gov.tr/>. (Ziyaret tarihi: 14 /01/ 2013).
- Türk Dil Kurumu (TDK), 1969. Türkçe Sözlük. 5. Baskı. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Uludağ Üniversitesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı (Uludağ Üniv.), 2007. Hemoroidal hastalık. <http://sakur.uludag.edu.tr/dosya/FR-HYE-04-301-04.pdf> (Ziyaret tarihi: 14 /01/ 2013).
- Uysal, İ., 2010. An overview of plant diversity of Kazdağı (Mt. Ida) Forest National Park, Turkey. *Journal of Environmental Biology*. 31: 414-447.
- Uysal, İ., S. Onar, E. Karabacak and S. Çelik, 2010. Ethnobotanical aspects of Kapıdağ Peninsula (Turkey). *Biological Diversity and Conservation*. 3(3): 15-22.
- Uysal I., S. Gücel, Tütenocaklı, T. and M. Öztürk, 2012. Studies on the medicinal plants of Ayvacık-Çanakkale in Turkey. *Pakistan Journal of Botany*. 44: 239-244.
- Uzun, E. and G. Sariyar, 2004. Traditional medicine in Sakarya province (Turkey) and antimicrobial activities of selected species. *Journal of Ethnopharmacology*. 95: 287-296.
- Vural, M., F.A. Karavelioğulları ve H. Polat, 1997. Çiçekdağı (Kırşehir) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Ot Sistemik Botanik Dergisi*. 4(1): 117-124.
- Yeşilada, E., G. Honda, E. Sezik, M. Tabata, K. Goto and Y. Ikeshiro, 1993. Traditional medicine in Turkey IV. Folk medicine in the Mediterranean subdivision. *Journal of Ethnopharmacology*. 39: 31-38.
- Yeşilada, E., G. Honda, E. Sezik, M. Tabata, T. Fujita, T. Tanaka, Y. Takeda and Y. Takaishi, 1995. Traditional medicine in Turkey V. Folk medicine in the inner Taurus Mountains. *Journal of Ethnopharmacology*. 46: 133-152.
- Yeşilada, E., E. Sezik, G. Honda, Y. Takaishi, Y. Takeda and T. Tanaka, 1999. Traditional medicine in Turkey IX. Folk medicine in North-west Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology*. 64: 195-210.
- Yıldırım Ş., 2004. Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, *Kebikeç*, Dosya: Anadolu'nun "Nebatat ve Hayvanatı". 175-193.